

PREFAȚĂ

Despre foarte puține cărți, mai cu seamă dintre cele scrise în ultima vreme, se poate spune: „E o carte care lipsea”. Lucrarea de față e, probabil, o excepție. E una dintre acele cărți despre care putem afirma fără politețe circumstanțială: „E ceva de care era nevoie”.

De la independența Republicii Moldova au trecut aproape trei decenii, dar analize consistente ale istoriei sale politice recente sunt încă relativ puține. În mod surprinzător, destul de rare sunt și studiile mai ample care ar reflecta asupra „chestiunii basarabene” din perioada decembrie 1917 – aprilie 1918 și, mai ales, din anii 1944-1947. De regulă, analiza acestor perioade importante pentru Răsăritul românesc s-a făcut (și se mai face) prin prisma intereselor politice prezente, cu abateri handicapante de la realitate, cu semiadevăruri ori tăceri deliberate, cum ar fi, bunăoară, despre rolul decisiv al conferințelor aliate în săvârșirea și legiferarea celui de-al doilea rapt al Basarabiei.

Anul 1918 a fost crucial pentru destinul spațiului românesc, al Europei și al lumii întregi. Prăbușirea vechii ordini mondiale a produs o mutație geopolitică ireversibilă, punând capăt lumii eurocentriste. Mormanele de moloz ale lumii vechi erau încă fumegânde atunci când Oswald Spengler evoca „apusul Occidentului”, dar prin perdeaua de fum a ruinelor încă fierbinți unii confundau soarele roșu al amurgului Europei cu cel al unui răsărit. Exaltarea naționalismelor avea să atingă cote maxime și să împingă vechiul continent spre noaptea totalitarismelor, spre o necruțătoare spargere a viselor aceluia care sperau, în 1918, la o Europă a dreptelor granițe, a împlinirilor și a emancipărilor naționale.

Chiar și după o sută de ani de la terminarea Primului Război Mondial ne mai lipsește o înțelegere temeinică și echidistantă a ceea ce a însemnat acesta cu adevărat pentru Europa. Felul cum s-a reorganizat lumea după prima conflagrație mondială e analizat de istoricii moderni pe „parcele”, fiind scoase în relief doar „părțile îngrijite”, prielnice pentru noile mitologii politice. Așa se întâmplă și cu evaluarea procesului de unire a Basarabiei cu România. Nici azi nu avem curajul să recunoaștem că geneza „sindromului basarabeian” rezidă și în acea unire nefinisată diplomatic, care a lăsat loc pentru 28 iunie 1940 și pentru 10 februarie 1947¹.

Centenarul unirii Basarabiei cu România a fost un bun prilej pentru a reevalua cu chibzuință, atenție și neutralitate istoria noastră în contextul european al aceluia 1918, dar și viitorul relațiilor dintre România și Republica Moldova. Un prilej ratat, din câte se pare. Consemnarea centenarului Unirii din 1918 nu a schimbat prea multe lucruri nici în analizele istorice ale procesului reunificării românești, nici în evaluarea viitorului relațiilor dintre cele două maluri ale Prutului. În pofida numeroaselor conferințe științifice și dezbateri radio și televizate, a edițiilor speciale ale unor reviste academice și a suitelor de acțiuni protocolare, am fost martorii unui număr limitat de analize temeinice a ceea ce a fost, ce este și ce poate fi relația României cu Republica Moldova, iar Unirea din 9 aprilie 1918 ni s-a prezentat, cu excepțiile de rigoare, prin aceeași prismă perimată a unei istorii aureolate, eroico-mitologice.

¹ 10 februarie 1947 – semnarea de către România a Tratatului de pace de la Paris cu Aliații. România era tratată ca țară parte a Axei, care a luptat împotriva Aliaților. Pentru contribuția sa militară de partea Aliaților după 23 august 1944, România primea înapoi Transilvania de Nord. Dar pierdea Basarabia, Bucovina de Nord și Ținutul Herța în favoarea URSS și Dobrogea de Sud în favoarea Bulgariei (nota red.).

Trebuie să recunoaștem că în cercetările autorilor români, Basarabiei i se acordă o atenție sporadică și oarecum superficială. Poți număra ușor lucrările „grele” produse după 1989 de publiciștii și oamenii de știință români despre evenimentele din Basarabia anului 1918, ca să nu mai vorbim de istoria recentă a ținutului. Nu exagerez dacă spun că majoritatea comentatorilor politici din România știu mai curând cine e șeful executivului german decât cine este premierul Republicii Moldova și cunosc mai bine dosarul conflictului sirian decât dosarul conflictului transnistrean. Această dezangajare a presei, a comunității academice și a societății civile românești în raport cu Basarabia mi s-a părut întotdeauna halucinantă, în deplin contrast cu sprijinul politic și material pe care-l oferă de un sfert de veac Bucureștiul moldovenilor din stânga Prutului. Pentru mulți anume acest ajutor, uneori excesiv de generos, este chiar scuza pentru lipsa de cunoaștere a Republicii Moldova și a complexității problemelor ei. Totodată, poate că această necunoaștere a Basarabiei contemporane, această detașare condescendentă (sau astfel resimțită) a „întregului” față de „parte” este una dintre cauzele nevrozelor care persistă în relațiile moldo-române. Nu mă refer la relațiile politice, desigur, care, în pofida unor perioade mai tenebroase din anii guvernărilor neocomuniste de la Chișinău, par să fi intrat după 2009 într-o albie a normalității.

Cartea de față este una dintre puținele excepții fericite de la această stare de lucruri. Este rodul colaborării îndelungate a doi cercetători cărturari, dedicați și conștiincioși, unul ieșean și altul chișinăuian: Dorin Cimpoeșu, istoric și diplomat român, unul dintre cei mai buni și sensibili cunoscători ai Republicii Moldova, și istoricul basarabean Sergiu Musteață, ale cărui lucrări au fost apreciate nu doar în spațiul de limbă română, dar și în Vestul Europei. Cei doi

autori fac o analiză cumpătată, documentată și pertinentă a istoriei politice recente a Republicii Moldova, scoțând în vileag acea dureroasă traiectorie a prăbușirii speranțelor privind revenirea acestui ținut la normalitate: duplicitatea poziției lui Mircea Snegur în perioada 1992-93, victoria neocomuniștilor agrarieni la alegerile din 1994, fărâmițarea partidei național-democrate moldovenești, relansarea ideilor „moldoveniste”, transformarea antiromânismului într-o armă ideologică a stângii nostalgice, degradarea continuă a calității clasei politice moldovenești.

De un deosebit interes este evaluarea parcursului relațiilor moldo-române în cele trei decenii ce s-au scurs de la Revoluția din Decembrie 1989 și de la Marea Adunare Națională de la Chișinău, din august al aceluiași an. Autorii ne sugerează că, la aniversarea a 25 de ani de la declararea independenței Republicii Moldova și stabilirea relațiilor diplomatice dintre cele două state românești, „nu s-a putut face un bilanț pozitiv, cu prilejul căruia să fi fost aduse în prim-plan realizări notabile obținute în această perioadă”. În opinia lor, „acestea au fost și considerentele pentru care MAE român s-a limitat să dea publicității un comunicat de presă sec, prin care a reafirmat «sprijinul său plener pentru parcursul european al Republicii Moldova și pentru procesul de reforme democratice și de modernizare a statului, în consens cu așteptările cetățenilor Republicii Moldova». În schimb, MAE al Republicii Moldova a ignorat sau a uitat complet acest moment jubiliar, atitudine care era destul de relevantă pentru adevărata poziție a liderilor de la Chișinău în relația cu România”.

Dorin Cimpoeșu și Sergiu Musteață fac conștiincios o evaluare a tabloului istoric al Republicii Moldova după anul 1989, referindu-se cu precădere la situația politică internă. Ei nu riscă să treacă pe „terenul străin” al analizei și prognozei politice, nu fac din exces apel la „conjunctura geopolitică”,

nu trasează scenarii de viitor și nu operează cu „probabilități futurologice”. Cei doi cercetători ne sugerează doar că numai decomunizarea și democratizarea Republicii Moldova pot fi pietrele de temelie ale unui viitor mai bun pentru această țară și pentru locuitorii ei, aflați de trei decenii într-o tranziție care pare să nu mai aibă sfârșit.

Dr. Oleg Serebrian